

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

katedra humanitních věd

Teze bakalářské práce

**Environmentální výchova a vzdělávání na gymnáziích
v České republice a v Německu**

AUTOR PRÁCE: Alžběta Suchopárová

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Tato bakalářská práce pojednává o aktuálním stavu environmentální výchovy a vzdělávání na školách v České republice a v SRN. Zaměřuje se hlavně na gymnázia.

V teoretické části jsou vysvětleny důležité pojmy týkající se environmentální výchovy. Dále je zde popsán vývoj environmentální výchovy a vzdělávání jak v České republice, tak v Německu a vysvětluje se zde, jak by mělo toto vzdělávání probíhat.

Praktická část obsahuje výsledky řízených rozhovorů, které probíhaly s učiteli na gymnáziích v České republice a v Německu. Pro přesnější výsledky byly dále vyhodnoceny dotazníky získané od studentů z obou zemí. V závěru jsou navržena doporučení pro spolupráci mezi gymnázii.

Klíčová slova

Ekologická výchova, environmentální vzdělávání, výchova a osvěta, trvale udržitelný rozvoj, vzdělávání pro udržitelný rozvoj, rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program, národní dekáda

Úvod

Environmentální výchova se snaží promítnout naše představy o tom, jakým směrem by se lidská společnost měla ubírat. Nesnaží se jako ostatní vyučované předměty ve školách žáky naučit co nejvíce novým znalostem. Snaží se především o to, aby pochopili smysl a důležitost této výchovy a na jejím základě pak vedli udržitelný život a mysleli kriticky, to znamená, aby měli vlastní názor díky vědomostem a zkušenostem. Podstatné je také pochopit souvislost mezi environmentální výchovou a dalšími oblastmi. Jsou to především oblasti ekonomické, sociální a kulturní.

Pravděpodobně nejdůležitější cíl environmentální výchovy a vzdělávání je odpovědné environmentální chování, při kterém lidé přemýšlejí nad tím, jaký dopad bude mít jejich chování na životní prostředí, snaží se zlepšovat kvalitu života a zachovat přírodu i pro budoucí generace. Ve školách se tedy vyučující snaží dětem vysvětlit tento cíl tak, že jim poskytnou potřebné znalosti, pomůžou získat nové dovednosti a motivují je. Po této výuce by se měli žáci chovat environmentálně. Učitelé mají další úkol a to objektivně informovat žáky o stavu životního prostředí. Učitele stále musí sledovat

aktuální informace, které se mění a dovzdělávat se. Záleží však na každém učiteli, kolik úsilí do výuky vloží.

Environmentální výuka se postupně přeměňuje na vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR). V Německu se pro tuto výuku už používá jen termín vzdělávání pro udržitelný rozvoj a Česká republika na tuto strategii také začíná přecházet.

Cíl práce a metodika

Jedním z cílů této práce je porovnat environmentální výchovu a vzdělávání na třinácti sledovaných gymnáziích. Bude to osm vybraných gymnázií v České republice a pět v Německu. V každé zemi bude jedno vybrané gymnázium zkoumáno podrobněji. Avšak pro průkaznější a více vypovídající zjištění bude výzkum doplněn i o poznatky z dalších gymnázií. Odpovědět na výzkumnou otázku, kde se metody environmentální výchovy a vzdělávání na dotázaných gymnáziích v cílových zemích liší, a kde se naopak shodují, je hlavním cílem této práce.

Dalším cílem je odhalit jakým způsobem se na těchto školách snaží žáky environmentálně vzdělávat, zda školy vytváří nebo se zapojují do projektů týkajících se environmentální výchovy a vzdělávání. Poté porovnat úroveň vybraných škol, poukázat na některé rozdíly v této výuce a navrhnout doporučení ke zlepšení.

V České republice a v Německu dále vyzkoumat, zda je pro žáky přínosné mít na škole předmět zabývající se environmentální výchovou a objasnit, zda to ovlivňuje jejich přístup k životnímu prostředí, či nikoliv. Zjistit, kde se žáci nejčastěji dozvídají o environmentální problematice, zda je to právě ve škole, či v televizi nebo na internetu.

Tato práce má také za cíl zjistit, kdy se environmentální výchova a vzdělávání dostala na školy, jakým způsobem se vyučuje, případně jaké organizace napomáhají školám žáky environmentálně vzdělávat a ukázat postoj států k této problematice.

V práci bude použita metoda studia literatury, kde se definují základní pojmy a kde bude teoreticky popsáno, jak by měly na školách (především na gymnáziích) probíhat environmentální výchova a vzdělávání. Použité budou jak zdroje knižní, tak internetové (důvodem je aktuálnost a snadná dostupnost).

Další použitou metodou budou řízené (standardizované) rozhovory. S jejich pomocí zjistíme odpovědi na konkrétní otázky rychle a přesně, avšak můžeme jimi omezit výpovědi zkoumané osoby. Řízené rozhovory budou vedeny s odpovědnými osobami za organizaci environmentální výchovy a vzdělávání na vybraných českých a německých gymnáziích, tedy především s koordinátory EVVO a učiteli biologie. Zmíněné rozhovory proběhnou především skrze internetovou poštu metodou písemného dotazování. Dále proběhne porovnání řízených rozhovorů na zkoumaných gymnáziích, nejprve českých, poté německých, následované komparací rozhovorů se zástupci obou zemí. Písemné záznamy rozhovorů budou uloženy v archivu autorky práce. Záznamy nebyly do práce zařazeny z důvodu jejího rozsahu, ale budou využity v uvažované diplomové práci.

V České republice proběhne na dvou vybraných gymnáziích kvantitativní výzkum formou dotazníků pro studenty. Dvě zmiňovaná gymnázia byla vybrána na základě řízených rozhovorů. Jedno gymnázium má jako samostatnou výukovou hodinu předmět zabývající se pouze environmentální tematikou. Na druhém gymnáziu se environmentální výchova vyučuje jen jako součást jiných předmětů. Nakonec proběhne vyhodnocení českých dotazníků. Stejný dotazník bude pomocí internetu rozeslán náhodným studentům německých gymnázií. Následně dojde k vyhodnocení stejným způsobem jako v předchozím případě. Na závěr proběhne komparace německých a českých dotazníků. Dotazníky byly vytvořeny za účelem doplnění předchozího výzkumu.

Výsledky a doporučení

Výsledkem práce je zodpovězení výzkumné otázky, kde se metody environmentální výchovy a vzdělávání na dotázaných gymnáziích v cílových zemích liší, a kde se naopak shodují.

Společnými znaky v obou zemích je snaha pedagogů naučit děti třídit odpad a ukázat jim, proč je to důležité, oboznámit je s environmentální tematikou, ať už teoreticky nebo v lepších případech i prakticky. Rozvinout u dětí vztah k přírodě, aby se snažily ji zachovat i pro budoucí generace. Ve zkoumaných zemích se o environmentální tématicke dozvídají žáci v každém předmětu. Nejvíce informací získávají k této problematice v biologii. V každé škole také platí, že kvalita vzdělávání

spojená s environmentální tematikou se odvíjí od zaujetí kantora k této tematice. Dotazované studenty environmentální výchova převážně zajímá a myslí si, že je pro ně prospěšná. Informace k ní se žáci nejčastěji dozvídají ve škole a prostřednictvím médií.

Největším rozdílem v otázce environmentální tematiky mezi zkoumanými zeměmi je v názvu. V České republice se používá název environmentální výchova, kdežto v Německu vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Rozdílné názvy by však neměly mít velký vliv na výuku, jelikož se jistě budou stále měnit. Podstatné je, aby žáci získali vztah k přírodě a měli zájem o její zachování pro budoucí generace.

Rozdíl mezi oběma státy je také v otázce financí. Bylo zjištěno, že v Německu školy nejčastěji podporují města, kdežto v Česku se finance získávají obtížněji, nejčastěji z celoevropských projektů. V České republice jsou zavedena pouze standartní opatření pro ekologický provoz školy. V Německu bylo zjištěno, že mají modernější opatření.

Pro další vzdělávání v oblasti environmentální výchovy by bylo vhodné gymnáziím v obou zemích doporučit vytvoření speciálního předmětu nebo alespoň semináře, zabývajícího se pouze touto tematikou. Na jednom ze zkoumaných gymnázií bylo prokázáno, že je to pro žáky přínosné. Vyplývá to z dotazníků od studentů ze dvou českých gymnázií. Další doporučení pro dotazovaná gymnázia je spolupráce. Především mezi českými a německými gymnázii. Tato spolupráce by mohla být přínosná pro obě strany. Nejsnazším způsobem by byla spolupráce pohraničních gymnázií, která by alespoň pro začátek mohla podniknout společný projekt, například v Krušných horách. Studenti by zde mohli sázet stromy, či zkoumat přírodu, vzájemně se podělit o své poznatky a procvičit si cizí jazyk. Dalším krokem spolupráce by mohla být dohoda mezi gymnázii o uskutečnění výměnného pobytu studentů, při kterém by pracovali na nějakém environmentálním projektu. Bylo by také vhodné doporučit další spolupráci gymnáziím (Jana Palacha, Bürgelschule), která již byla v kontaktu při Německém projektu Youth for Elbe, aby ve spolupráci pokračovala a zorganizovala výše zmíněný výměnný pobyt.

Z dotazníků od studentů dále vyplývá, že němečtí i čeští učitelé by měli lépe informovat studenty o probíhajících projektech na školách a více studenty motivovat,

aby se do projektů hlásili. K tomu by napomohlo vyhlášení atraktivních soutěží v rámci projektů.

Gymnáziím v České republice by se případně dalo doporučit, aby se obohatili od Německa o informace, jak ekologičtěji provozovat školy. Tato opatření jsou však spojena s finančními výdaji, což může představovat problém. Dále by se měli čeští učitelé smířit s tím, že mít na školách koše na tříděný odpad ještě neznamena, že studenti odpad opravdu třídí. Němečtí učitelé jsou s touto skutečností obeznámeni.

Vybrané zdroje

BECKER, G. *Urbane Umweltbildung im Kontext einer nachhaltigen Entwicklung. Theoretische Grundlagen und schulische Perspektiven.* Ökologie und Erziehungswissenschaft Bd. 7, Springer VS, 2001, ISBN 3-8100-2834-7

ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům.* Brno: Paido, 2007, 116 s. ISBN 978-80-7315-147-8

KVASNIČKOVÁ, Danuše a Vladimír KALINA. *Základy ekologie: průřezové téma [metodika pro střední odborné školy (pro gymnázia)].* Praha, 2007 [cit. 26. 2. 2015]. Dostupné z: <http://skoly.praha-mesto.cz/files/=54362/Z%C3%A1klady+ekologie+S%C5%A0+GY.pdf>

MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou.* Brno: Rezekvítek, 2000, 205 s. ISBN 80-902-9540-1.

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. *Rámcově vzdělávací programy* [online]. [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/cinnosti/kurikulum-vseobecne-a-odborne-vzdelavani-a-evaluace/ramcove-vzdelavaci-programy>

UN - *Dekade: Bildung für nachhaltige Entwicklung 2005–2014.* 2011. ISBN 978-3-940785-28-2. Dostupné z: http://www.bkj.de/fileadmin/user_upload/documents/BNE/Der_20Nationale_20Aktionsplan_202011.pdf